

ایران پر عرش (پس از فتح خرمشهر)

مدیریت اطلاعات مرکزی سازمان CIA
مترجم: میبیار گنج آبی

پیامدهای شرایطی که احتمالاً ظرف ۶ ماه آینده رخ خواهد داد و همچنین بازنگری در برخی قضاوت‌های گذشته را ایجاب می‌نماید.

قضاوت‌های اساسی

عراق اساساً در جنگ با ایران مغلوب شد، دغدغه اصلی بغداد در حال حاضر ممانعت از یورش ایران است. کار اندکی از عهده عراقی‌ها و دیگر کشورهای عربی برمی‌آید تا وضعیت نظامی را برعکس نمایند.

رژیم صدام حسین به شدت صدمه خورده است. با این حال با توجه به پیشینه صدام حسین به عنوان یک شخصی که از توطئه علیه خود، جان سالم به در برده، سقوط رژیم وی قریب‌الوقوع نیست.

اگرچه ایران عملیات‌های زمینی بزرگی را در خاک عراق انجام نداده است، اما در موقعیت بهتری قرار دارد تا چند گزینه را اجرا نماید:

- افزایش آشوب‌ها در بین کردها و شیعیان عراق و حمایت از حملات نیروهای تبعیدی عراقی.

- انجام حملات هوایی و توپخانه‌ای در طول مرز و انجام حملات محدود توسط نیروهای متعارف ایرانی.

- انجام حملات نظامی وسیع در داخل خاک عراق هم برای ایجاد یک شورش عمومی و هم برای فلج کردن ارتش عراق.

استفاده از دو گزینه اول، احتمال وقوع کودتا علیه صدام را افزایش می‌دهد و بعید است که به سرنگونی سریع حکومت سنی - بعثی در بغداد منجر شود.

تهران به تحت فشار قرار دادن بغداد به لحاظ نظامی و اقتصادی برای ماه‌ها یا سال‌ها، بدون اقدام به حمله، ادامه خواهد داد. ایرانی‌ها حتی در دریافت غرامت از کشورهای حاشیه خلیج فارس، طی این دوره مناقشه‌آمیز طولانی، موفق شدند.

اگر این گزینه‌ها برای سرنگون کردن صدام ناکافی باشند یا اقدامات

اشاره:

این مقاله حاوی برآورد مدیریت اطلاعات مرکزی سازمان سیا درباره تحولات نظامی جنگ و پیامدهای آن پس از آزادسازی مناطق اشغالی و تصمیم‌گیری برای ادامه جنگ در خاک عراق است. در این گزارش تصمیمات احتمالی ایران و پیامدهای ادامه جنگ پس از فتح خرمشهر و پیروزی ایران بر عراق بررسی شده است. مسئله قابل توجه این است که این تحلیل بعدها چارچوب سیاستها و استراتژی امریکارا در برخورد با جنگ و با ایران و عراق شکل داده است به همین دلیل در نوع خود منبع قابل ملاحظه‌ایی است. سازمان‌های اطلاعاتی ذیل در آماده سازی این برآورد مشارکت داشتند:

اژانس اطلاعات مرکزی، اژانس اطلاعات دفاعی، اژانس امنیت ملی و سازمان‌های اطلاعاتی وزارت کشور، نیرو و دارایی همچنین افراد ذیل نیز شرکت داشتند:

- معاون اطلاعاتی ستاد کل وزارت دفاع.
- مدیر کل اطلاعات نیروی دریایی، وزارت نیروی دریایی.
- معاون اطلاعاتی ستاد کل، وزارت نیروی هوایی.
- مدیر کل اطلاعات، قرارگاه، تفنگداران.
- بسیاری از آنچه تحت عنوان پیش‌بینی بیان شده است بعدها به سیاست امریکا در برابر ایران در حمایت از عراق تبدیل شد.

مقدمه

جامعه اطلاعاتی در بسیاری از انتشارات وزارتتی و بین‌اژانسی اخیر خود، شکست عراق را پیش‌بینی کرده و به تعدادی از پیامدهای ناشی از این شکست اشاره کرده است.

سرعت پیروزی‌های اخیر ایران به دنبال ناتوانی عراق و افزایش نگرانی‌ها در بین کشورهای عرب محافظه‌کار، لزوم برخورد مناسب با

تحریک آمیز عراق ادامه یابد، تهران احتمالاً صبر خود را از دست خواهد داد و یک عملیات وسیع را در خاک عراق شروع خواهد کرد. اگر ارتش عراق به شدت فلج یا بصره تصرف شده بود، خود رژیم بعثی به شدت آسیب می‌دید و شانس صدام برای بقاء اندک می‌شد.

عدم وجود یک جانشین برای صدام به دوره حکومتی جمعی (شورایی) اشاره می‌کند که توسط اشخاص عمده نظامی و امنیتی اداره می‌شد و هیچ‌گونه تغییری در سیاست خارجی وجود نداشت. حکومت شورایی به دلیل این که اشخاص رهبری کننده آن در مکتب جاسوسی و تباری، درس خوانده‌اند و به دنبال تفوق بر یکدیگر هستند، سرانجام فرو خواهد پاشید. تحت این شرایط، عراق احتمالاً در دیدگاه خود رادیکال‌تر خواهد شد و به دنبال برقراری روابط بهتر با کشورهای جبهه پایداری خواهد بود.

حکومت مذهبی ایران که برای مدت طولانی حتی پس از درگذشت آیت‌الله خمینی همچنان بر سر کار باقی خواهد ماند، خود را به عنوان رهبر افراد تحت سلطه امپریالیسم خصوصاً امریکایی دانند. این جنگ اتحاد لیبی، سوریه و ایران را تقویت کرده است اما بعید است که این مشارکت پس از حذف صدام حسین ادامه یابد.

حافظ اسد، رئیس جمهور سوریه احتمالاً به حمایت خود از ایران ادامه می‌دهد اگر چه احتمالاً خود راه پس از تصرف عراق توسط ایران کنار خواهد کشید. اسد از ایجاد حکومت شیعه اصول‌گرا در عراق که می‌تواند باعث افزایش حمایت عراق از اصول‌گرایان سنی سوری مخالف رژیم سکولار اسد باشد، واهمه دارد.

با این حال، ما شک داریم که حتی یک حمله وسیع از جانب ایران باعث ایجاد جنگ عربی - ایرانی شود. هیچ یک از کشورهای میانه‌روی عرب به جز مصر، توانایی نظامی برای انجام چنین حمله‌ای ندارند. با این حال، احتمالاً بعید است که قاهره خطر درگیر شدن در یک جنگ طولانی مدت و پر هزینه را که نتایج نامشخصی در بر خواهد داشت و تنها از حمایت اندک داخلی نیز برخوردار است، بپذیرد. به علاوه کشورهای حاشیه خلیج فارس به دنبال راه‌هایی برای آرام کردن ایران هستند، یکی از این راه‌ها پرداخت غرامت به تهران در ازای خاتمه دادن به جنگ است.

وضعیت فعلی در جنگ تاکنون تأثیر اندکی بر اپک و بازار جهانی نفت داشته است. آتش بس احتمالاً تأثیرات اندکی بر قیمت نفت خواهد داشت اما حمله ایران به عراق یا حمله به تأسیسات نفت عراق یا ایران ممکن است که به رغم تأثیر اندک بر منابع نفت، احساس کمبود را در بازار نفت ایجاد کند. بدترین حالت، حمله ایران به تأسیسات نفت حاشیه خلیج فارس است که اساساً صادرات نفت را برای چندین ماه به شدت کاهش خواهد داد.

تاکنون جنگ ایران - عراق هم تأثیرات مثبت و هم منفی بر موقعیت شوروی در منطقه داشته است. از دیدگاه مسکو، تأثیرات مثبت عبارتند از:

- ایجاد احتمال آشوب بزرگ‌تر و جایگزینی نهایی برخی از رژیم‌های محافظه‌کار توسط رژیم‌های اصول‌گرای ضد غرب در منطقه.

- کمک به گسترش روابط ایران - شوروی که به خاطر استفاده روزافزون ایران از تسلیحات شوروی در آینده افزایش خواهد یافت.

- تضعیف شدید رژیم صدام حسین.

از دیدگاه مسکو، تأثیرات منفی عبارتند از:

- کاهش اعتراضات به حضور نظامی آمریکا در خلیج فارس توسط کشورهای محافظه‌کار حاشیه خلیج فارس که اکثر آن‌ها از ترس تهدیدات ایران و شوروی متحد شده‌اند.

- کاهش اتحاد اعراب در مقابل اسرائیل.

- افزایش نارضایتی‌ها هم در ایران و هم در عراق به خاطر سلاح‌های مسکو که در اختیار دو طرف است.

اگر چه جنگ، روابط شوروی را هم با ایران و هم با عراق پیچیده کرده است، اما شوروی به تلاش‌های خود برای حفظ تأثیر بر دو کشور ادامه می‌دهد. با این حال تلاش‌های اصلی شوروی بر ایران تمرکز دارند. ایران از یک موقعیت ژئواستراتژیک بزرگی برخوردار است.

شوروی به حفظ راهی برای نفوذ به حکومت آیت‌الله خمینی ادامه می‌دهد و بر روابط بین دو کشور تأکید می‌کند.

شوروی امیدوار است که اگر ایران به عراق حمله کند، این مسئله به جایگزینی صدام حسین توسط رهبری که بیشتر طرفدار شوروی باشد منجر شود. اما اهرم فشار مسکو بر تهران، محدود است و شوروی بعید است که حتی اگر بفهمد که حمله ایران به عراق باعث روی کار آمدن یک حکومت اصول‌گرا در بغداد می‌شود بتواند از حمله ایران به عراق جلوگیری نماید.

یک مشکل عمده برای آمریکا در پاسخ به موقعیت کنونی در جنگ ایران - عراق، یافتن راهی برای خنثی‌سازی تلاش‌های ایران برای صدور انقلاب خود و ممانعت از افتادن ایران در دامن شوروی است.

طرح بحث

۱- عراق اساساً جنگ با ایران را باخته است:

- ایران اکثر مناطقی را که قبلاً در اختیار عراق بوده، باز پس گرفته است.
- حاکمیت ایران معتقد است که اصول و سیاست‌هایش تثبیت شده‌اند و حکومتش قوی شده است.

- قدرت نسبی ایران به سبب پیروزی‌هایش افزایش یافته است.

- حکومت صدام حسین به شدت صدمه خورده است.

۲- عراق همچنان به دنبال مذاکره و سازش است. اما ایران تا زمانی که صدام حسین در رأس قدرت قرار دارد، علاقه چندانی به مذاکره ندارد (جدول شماره ۱)، حتی وجود حمایت کامل عمومی از موقعیت صدام و

وضعیت فعلی در جنگ تاکنون تأثیر اندکی بر اپک و بازار جهانی نفت داشته است. آتش بس احتمالاً تأثیرات اندکی بر قیمت نفت خواهد داشت، اما حمله ایران به عراق یا حمله به تأسیسات نفت عراق یا ایران ممکن است که به رغم تأثیر اندک بر منابع نفت، احساس کمبود را در بازار نفت ایجاد کند. بدترین حالت، حمله ایران به تأسیسات نفت حاشیه خلیج فارس است که اساساً صادرات نفت را برای چندین ماه به شدت کاهش خواهد داد.

پرداخت گرامت - ایرانی‌ها از رقم ۲۰ تا ۱۵۰ میلیارد دلار صحبت می‌کنند - برای به پای میز مذاکره آوردن ایران کافی نیست. ملاحظات اساسی تهران در حال حاضر انتخاب راهبردی برای سرنگون ساختن صدام و تأثیر پیروزی نظامی بر موازنه اساسی داخل کشور و همچنین سیاست‌های خارجی ایران است.

چالش‌های پیش روی صدام حسین

۳- این جنگ پرهزینه و بدون محبوبیت چالش‌های روزافزونی را برای حکومت صدام حسین ایجاد خواهد کرد. تصمیم صدام برای آغاز جنگ با ایران، یک اشتباه فاجعه‌آمیز بوده است. راهبرد جنگی ثابت وی، نیروهای عراقی را در موقعیت مشکلی قرار داده و به اقتصاد عراق لطمه زده است و اهداف سیاست خارجی این کشور به صورت روزانه مشخص می‌شوند.

۴- دو سال قبل صدام، سودای رهبری جهان عرب را در سر داشت و به دنبال بهره‌برداری از صادرات نفت برای دستیابی به این مقصود بود. امروزه ذخایر انسانی و مادی عراق در جنگ در حال از بین رفتن است، بندرگاه‌های این کشور در خلیج فارس برای صادرات بسته شده‌اند، صادرات نفت و برنامه توسعه اقتصاد داخلی این کشور کاهش یافته است و پرستیژ بین‌المللی و تصویر نظامی این کشور در حال از بین رفتن است.

۵- هدف کاهش وابستگی نظامی به شوروی امروزه بسیار دور از دسترس است، زیرا عراق باید همچنان به خرید سلاح از شوروی ادامه دهد. نقشه‌ها برای میزبانی از نشست جنبش عدم تعهد در بغداد، در سپتامبر سال جاری مورد تهدید قرار گرفته است. عراق امروز به جای این که به عنوان یک رهبر محسوب شود به یک نیازمند تبدیل شده است و وابستگی این کشور به همسایگان خود و کشورهای محافظه‌کار عرب خصوصاً عربستان، مصر، کویت و اردن برای کمک مالی، لجستیکی و سیاسی در حال افزایش

است.

۶- سوریه که دشمن عراق در جبهه غربی‌اش محسوب می‌شود با تقویت ائتلاف دمشق - تهران به دشمن فعال تری تبدیل شده است. سوریه با تأیید شوروی کمک‌های نظامی خود را به ایران افزایش داده است و خط نفتی عراق را که از سوریه به سمت مدیترانه می‌رود، مسدود ساخته که این اقدام باعث کاهش صادرات نفت و در نتیجه محروم ساختن بغداد از صادرات سالانه ۶ میلیارد دلاری نفت شد.

سوریه همچنین مرز زمینی خود را با عراق مسدود ساخت، این اقدام واردات مورد نیاز را با وقفه مواجه کرد. حمایت سوریه از گروه‌های مخالف عراقی افزایش یافته است.

۷- پیامدهای نهایی شکست عراق باعث افزایش توطئه‌ها علیه صدام خواهد شد. احتمال پیروزی برای این توطئه‌چینان به خاطر سابقه صدام در سرکوب و حمله پیش‌دستانه، نامشخص است.

۸- جدی‌ترین تهدید یعنی ترور احتمالاً از جانب رهبران نظامی و غیرنظامی انجام خواهد گرفت که تاکنون به خاطر سیاست‌های صدام سرکوب شده‌اند. این مقامات ممکن است که قبل از این که صدام باعث به خطر افتادن حکومت توسط اقلیت سنی شود، وی را عزل کنند.

۹- اشغال فقط توسط عملیات نظامی بعید به نظر می‌رسد. مقامات نظامی در فکر تنش مرزی و جنگ طولانی مدت با ایران هستند. حزب بعث در تمامی سطوح مستحکم شده است و پیشرفت زیادی در زمینه کاهش دخالت نظامیان در امور سیاسی انجام داده است.

۱۰- عدم وجود یک جانشین برای صدام به یک دوره حکومت جمعی تحت سلطه اشخاص نظامی و امنیتی دارد و دسته فعلی اشاره می‌کند. یک حکومت جمعی احتمالاً تغییر چندانی در سیاست خارجی ایجاد نخواهد کرد. حکومت همچنان برای دریافت کمک مالی به کشورهای حاشیه خلیج فارس وابسته خواهد بود و برای دریافت اقلام نظامی و غیرنظامی با غرب رابطه شدیدی خواهد داشت و به اتکاء خود به شوروی به عنوان اصلی‌ترین منبع تأمین تسلیحات عراق محتاج خواهد بود.

۱۱- حکومت شورایی جمعی سرانجام از هم فرو خواهد پاشید چرا که افرادی که رهبری آن را بر عهده دارند و در مدرسه تباری و توطئه درس خوانده‌اند به دنبال کنار زدن یکدیگر خواهند بود. کودتاهایی احتمالاً رخ خواهد داد و رهبران رده پایین در ارتش ظهور خواهند کرد. درگیری بر سر قدرت، خطر بازگشت به الگوی حکومتی گذشته را زمانی که ایدئولوژی‌های بعثی بر سیاست عراق سایه افکنده بود به وجود می‌آورد. تحت این شرایط عراق احتمالاً در نگرش خود تندرو خواهد شد و به دنبال روابط بهتر با جبهه پایداری خواهد بود.

واکنش صدام نسبت به شکست

صدام انگیزه بالایی برای نشان دادن قدرت و بزرگ‌نمایی توانایی خود دارد که این مسئله وی را از ارزیابی خوش‌بینانه و شانس برای موفقیت در هر اقدامی محروم می‌سازد. شکست، ضربه سنگینی برای اعتماد به نفس صدام خواهد بود که این مسئله صدام را دچار فشار شدید عاطفی خواهد کرد و زخمی را ایجاد می‌کند که نیازمند ترمیم است. به رغم خودبینی صدام، وی شخصی عمل‌گرا و آشنا با واقعیت سیاسی است. وی از شکست‌های گذشته درس‌های زیادی کسب کرده است و احتمالاً پس از یافتن راهی برای کاهش شکست‌های سیاسی فعلی اش و سرزنش دیگران و ترمیم اعتماد به نفس خود، واکنش مناسبی به وضعیت فعلی خواهد داد.

۱۲- ایجاد یک شورش مردمی علیه رژیم بعث در آینده نزدیک بسیار بعید به نظر می‌رسد. درخواست‌های آیت‌الله خمینی از اکثریت شیعیان عراق برای شورش تاکنون نادیده گرفته شده است. کردهای شورشی سنی بیشتر یک ناراضی هستند تا یک تهدید برای بقاء حکومت. به نظر می‌رسد که نیروهای مخالف ناتوان از ایجاد شورش هستند مگر این که آن‌ها اختلافات شدید مذهبی، قومی، سیاسی را کنار گذارند.

۱۳- با این حال، اگر حذف صدام با دوره طولانی از بی‌ثباتی (کودتا و ضدکودتا) همراه باشد و خصوصاً اگر این مسئله با ایجاد شکاف در ارتش همراه گردد، احتمال تشکیل یک دولت اسلامی اصول‌گرای طرفدار ایران در بغداد توسط اکثریت شیعیان عراق از طریق گروه‌هایی از قبیل حزب الدعوة افزایش خواهد یافت. سقوط ارتش، ابزار اصلی کنترل در اختیار بعثی‌ها و سنی‌ها را نابود می‌سازد و تلاش‌های ایران برای تدارک یک شورش شیعی را افزایش می‌دهد. یک شورش شیعی در جنوب عراق احتمالاً با شورش چریک‌های کرد در شمال همراه خواهد شد. این مسئله باعث تشکیل یک جبهه وسیع علیه سنی‌ها در بغداد خواهد شد.

راهبرد ایران برای سرنگونی صدام حسین

۱۴- همان‌طور که در بالا اشاره شد و با توجه به سابقه صدام به عنوان یک فردی که از حوادث پیشین جان سالم به در برده، سرنگونی وی قریب‌الوقوع نخواهد بود. اگر چه ایران حمله وسیعی را علیه عراق تدارک ندیده است، اما تهران در حال حاضر در موقعیت برتری برای انجام چندین

انتخاب قرار دارد. دولت آیت‌الله خمینی می‌تواند یکی یا مجموعه‌ای از اقدامات نظامی یا شبه نظامی ذیل را انجام دهد:

- افزایش ناراضی‌ها در بین شیعیان و کردهای عراق و حمایت از شورش نیروهای تبعیدی عراقی؛

- انجام حملات هوایی و توپخانه‌ای در سراسر مرز و انجام حملات محدود توسط نیروی منظم ایرانی؛

- انجام حمله نظامی وسیع به عراق برای ایجاد یک شورش عمومی یا فلج ساختن ارتش عراق؛

۱۵- نیروهای ایرانی احتمالاً مناطق مرزی را قبل از حمله به عراق پاکسازی خواهند کرد. نیروهای عراقی هنوز منطقه غرب دزفول در منطقه مرکزی مرزی را در اشغال خود دارند. شکست‌های نظامی در آن منطقه جنگ را به بغداد نزدیک‌تر خواهد کرد.

۱۶- هر گزینه‌ای را که ایران انتخاب کند، این احتمال وجود دارد که فشار اقتصادی بر عراق به خاطر عدم استفاده دیگر کشورها از بندرگاه‌هایش و تشویق سوریه برای بسته نگه داشتن لوله‌های نفتی عراق ادامه یابد. این فشار وابستگی عراق به کمک مالی کشورهای حاشیه خلیج فارس و حمل و نقل از طریق اردن و خطوط نفت ترکیه را بیشتر خواهد کرد. ایران بر اعمال فشار بر کشورهای خلیج فارس برای محدود ساختن کمک‌های آن‌ها به عراق ادامه می‌دهد.

افزایش ناراضی‌ها و اقدام نظامی محدود

۱۷- ما اعتقاد نداریم که اولین گزینه به سرنگونی حکومت بعثی در بغداد منجر خواهد شد؛ اگرچه شورش شیعیان و کردها احتمال کودتا علیه صدام را افزایش خواهد داد. برخلاف هم‌دینان ایرانی خود، شیعیان عراق خوب سازمان نیافته‌اند و به نظر می‌رسد که کمتر متأثر از رهبران مذهبی خود باشند و به خاطر ترس از مجازات تمایل اندکی برای مخالفت با رژیم دارند. تشویق‌های اقتصادی و سیاسی ارائه شده توسط رژیم وفاداری شیعیان را افزایش داده است. رهبران چریک‌های کرد، به خاطر اختلافات، توانایی بهره‌گیری از کمک‌های افزایش یافته تهران و سوریه و کاهش نیروهای نظامی در شمال را ندارند.

۱۸- بعثی‌ها به شکل ماهرانه‌ای از دشمنی دیرینه عرب - عجم برای مقابله با درخواست‌های آیت‌الله خمینی استفاده کرده‌اند. تبلیغات بعثی‌ها باعث شده که رفتار بد تهران با اقلیت عرب شیعه خود و تنش‌های اقتصادی و اجتماعی در ایران از نظر شیعیان عراق دور نماند.

۱۹- تحولات محدود نظامی توسط ایران ممکن است باعث افزایش احتمال موفقیت شورش‌های داخلی شود. این تحولات خود به خود می‌توانند باعث کاهش کنترل حکومت بغداد شود. ایرانی‌ها در حال ارائه آموزش نظامی به حدود ۵۰.۰۰۰ نفر از تبعیدی‌های عراقی طی سه سال

یک مشکل عمده برای آمریکا در پاسخ به موقعیت کنونی در جنگ ایران - عراق، یافتن راهی برای خنثی‌سازی تلاش‌های ایران برای صدور انقلاب خود و ممانعت از افتادن ایران در دامن شوروی است.

اخیر هستند. ایران همچنین حمایت خود را از نیروهای تبعیدی عراقی عملی کرده است. چنین داوطلبانی می‌توانند در صورت وجود حمایت از جانب نیروهای متعارف ایران وارد عراق شوند.

۲۰- نیروهای ایرانی همچنین می‌توانند حملات هوایی و کماندویی علیه اهداف راهبردی عراق خصوصاً اهداف اقتصادی ترتیب دهند و حملات زمینی در مقیاس کوچکی را تدارک ببینند. این اقدامات می‌تواند باعث افزایش هزینه‌های جنگ برای عراق شود. تحرکات نظامی در منطقه مرکزی می‌تواند نیروی زمینی را به بغداد نزدیک‌تر سازد. ارتش ایرانی می‌تواند اهداف اقتصادی و نظامی را در شهر بصره به راحتی مورد حمله قرار دهد.

حمله زمینی وسیع

۲۱- ما معتقدیم که تهران به احتمال فراوان دو گزینه اول را در تلاش برای سرنگون ساختن رژیم صدام انتخاب خواهد کرد. اگر این گزینه‌ها برای سرنگونی صدام کافی نباشد یا تحریکات عراق ادامه یابد، احتمال دارد تهران صبر خود را از دست دهد و اقدام به حمله زمینی وسیع نماید. تعدادی از ملاحظات از انجام چنین حمله‌ای ممانعت به عمل می‌آورد. تهران در ابتدای داند که تا چه حد یک حمله خارجی می‌تواند حس ناسیونالیسم ایجاد نماید و از این مسئله در هراس است که این حمله باعث ایجاد مقاومت شدید عراق و افزایش حمایت‌های داخلی و بین‌المللی از صدام شود.

این جنگ همچنین برای ایران هزینه‌هایی در برداشته است و این مسئله ممکن است که حکومت آیت‌الله خمینی را از پذیرش خطر حمله به عراق باز دارد.

۲۲- مواضع تهران در خصوص حمله به عراق مبهم است و بی‌شک ایرانی‌ها امید دارند که تهدیدات برای انجام چنین کاری برای رسیدن به اهدافشان کافی باشد. شخص صدام هدف اصلی تبلیغات ایران بوده است. خارج شدن وی از صحنه برای ایران برای آغاز مذاکرات صلح کافی است، اما اگر صدام باقی بماند یا اگر تهران تصمیم به تغییر رژیم عراق بگیرد، وضعیت فعلی جنگ فرصت‌هایی را در اختیار تهران قرار می‌دهد.

۲۳- بصره که دومین شهر بزرگ عراق است احتمالاً هدف حملات ایرانی طی شش ماه آینده قرار خواهد گرفت. این شهر تنها ۲۰ کیلومتر از مرز فاصله دارد و در دسترس نیروهای ایرانی است، نیروهای ایرانی می‌توانند به راحتی به پشت شط‌العرب در شرق این شهر برسند.

۲۴- ویژگی اصلی نیروهای دفاعی عراق اعتقاد سربازانش می‌باشد. اکثر نیروهای عراقی بر غم شکست‌های اخیر به شدت جنگیده‌اند و احتمالاً با نفوذ ایران به داخل عراق مقاومت خواهند کرد. حاکمیت سیاسی برای از دست دادن نیروها و تجهیزات اهمیتی قائل نیست و عقب‌نشینی اصلاً جایز نیست. به علاوه عدم قابلیت فرماندهان ارشد عراق این احتمال را به وجود

آورده است که عراق نقاط برتری خود به لحاظ تبلیغات و موقعیت دفاعی را از دست بدهد و یک شکست بزرگ را تجربه کند. اگر ارتش عراق به شدت فلج شود یا بصره اشغال گردد، رژیم بعثی به شدت آسیب می‌بیند و شانس صدام برای بقاء بسیار اندک می‌شود.

وضعیت داخلی ایران و خواسته‌های منطقه‌ای

۲۵- رژیم ایران که در تابستان ۱۹۸۱ تحت محاصره بود به آرامی کنترل خود بر کشور را مستحکم کرده است. انقلاب ایران تنها تغییر در نخبگان نبود بلکه یک نوع دگرگونی اساسی اجتماعی بود که این دگرگونی در حال شکل‌دهی مجدد ایران است. رهبران مذهبی حاکم، دچار چند دستگی شده‌اند اما آن‌ها همگی بر سر اصل نفوذ مذهبی اتفاق نظر دارند. آن‌ها در صدد نابود ساختن تمام تأثیرات غرب بر ایران هستند و خودکفایی اقتصادی را تشویق می‌کنند. آن‌ها نظرات متفاوتی در خصوص صدور انقلاب ایران دارند.

۲۶- حکومت به خاطر نفوذ آیت‌الله خمینی در بین شخصیت‌های مذهبی سپاه پاسداران و اقشار پایین جامعه هم‌چنان منسجم است. کنترل حکومت کامل نیست اما رهبران مذهبی استفاده خوبی از ساختار مذهبی می‌کنند. مساجد به عنوان مراکز تبلیغات و نقاط توزیع غذا مورد استفاده قرار می‌گیرند. به علاوه حضور در نماز جمعه که به مرکزی برای تبلیغات سیاسی مبدل شده است اجباری است به علاوه جنگ با عراق توجهات را از مشکلات داخلی منحرف کرده است.

۲۷- پیروزی در جنگ با عراق حداقل به صورت موقتی تنزل جایگاه نیروهای نظامی را متوقف کرد. رهبران مذهبی در حال حاضر ارتش را به عنوان جزء لاینفک نظام می‌دانند.

۲۸- وفاداری نظامیان هم‌چنان مورد ظن است و بسیاری از افراد در

ایجاد یک شورش مردمی علیه رژیم بعث در آینده نزدیک بسیار بعید به نظر می‌رسد. در خواست‌های آیت‌الله خمینی از اکثریت شیعیان عراق برای شورش تاکنون نادیده گرفته شده است. کردهای شورشی سنی بیشتر یک ناراضی هستند تا یک تهدید برای بقاء حکومت. به نظر می‌رسد که نیروهای مخالف، ناتوان از ایجاد شورش هستند مگر این که آن‌ها اختلافات شدید مذهبی، قومی، سیاسی را کنار گذارند.

به رغم خودبینی صدام، وی شخصی عمل گرا و آشنا با واقعیت سیاسی است. وی از

شکست های گذشته درس های زیادی کسب کرده است و احتمالاً پس از یافتن راهی برای کاهش شکست های سیاسی فعلی اش و سرزنش دیگران و ترمیم اعتماد به نفس خود، واکنش مناسبی به وضعیت فعلی خواهد داد.

نظام بر حفظ هوشیاری تأکید می کنند. پس از پایان جنگ بحث در خصوص ساختار و بزرگی ارتش دوباره از سر گرفته خواهد شد.

رهبران مذهبی از جمله آیت الله خمینی افراد قابل اعتمادی را در تمامی سطوح نیروهای مسلح قرار داده اند تا از ایجاد سیاست تندروانه جلوگیری کنند.

۳۰- حکومت آیت الله خمینی به احتمال فراوان میزان زیادی از نیروهای نظامی را در مرز غربی حتی پس از خاتمه درگیری ها حفظ خواهد کرد. حکومت می خواهد از بازگشت نیروهای بسیجی به مناطق شهری از طریق استفاده از آن ها در بازسازی مناطق جنگ زده یا دیگر پروژه های توسعه شهری بهره گیرد.

برخی از واحدهای فعال در کردستان مستقر خواهند شد تا تهران کنترل بیشتری بر اقلیت های مخالف داشته باشد.

۳۱- دیدگاه فعلی نظام ایران در خصوص نیازهای نظامی اش نسبت به زمان شاه معمولی نیست. به میزانی که ایران تصمیم به تجهیز مجدد می گیرد، منابع متنوع خارجی مورد استفاده قرار خواهند گرفت تا از وابستگی به هر یک از دو بلوک برای خرید سلاح جلوگیری به عمل آید.

۳۲- حکومت آیت الله خمینی خود را به عنوان رهبر مستضعفان جهان می داند. دشمنی ایران با آمریکا به صورت مستقیم منافع آمریکا در خلیج فارس را به خطر می اندازد چرا که در صورت شکست صدام، حکومت آیت الله خمینی به عنوان یک قدرت برتر معرفی می گردد. این مسئله نظام را وادار می کند که به دنبال راهی برای رسیدن به قدرت منطقه ای باشد. به نظر رهبران مذهبی، انقلاب ایران تنها برای سرنگونی شاه نبوده است بلکه برای کمک به تمامی محرومان جهان صورت پذیرفته است.

۳۳- ایران به دنبال راهی برای منصرف کردن کشورهای حاشیه خلیج فارس از همکاری با آمریکا و تطبیق با تهران است. تهران اعلام کرده است که کشورهای حاشیه خلیج فارس باید به حمایت خود از عراق خاتمه

دهند زیرا آینده آن ها به روابطشان با ایران بستگی دارد. حکومت آیت الله خمینی از گزینه های گوناگونی برای دنبال کردن اهدافش استفاده خواهد کرد که از این میان به این موارد اشاره کرده است: تهدید، دیپلماسی و احتمالاً اقدام نظامی. می توان توقع داشت که ایران به خاطر جمعیت منابع و بلندپروازی ها تاریخی اش پس از جنگ توجه خود را به شکل روزافزونی به سمت کشورهای حاشیه خلیج فارس سوق دهد تا برتری خود را به اثبات رساند.

۳۴- این مسئله که مشکلات داخلی ایران تا چه حد محدودیت برای اقدامات این کشور در منطقه خلیج فارس ایجاد خواهد کرد، هنوز نامشخص است، اما وسوسه صدور انقلاب به کشورهای حاشیه خلیج فارس برای رهبران مذهبی ایران بسیار شدید است. تهران احتمالاً از دیپلماسی متعارف (به همراه تهدیدات پنهان) و خرابکاری به جای نیروی نظامی برای نیل به اهدافش استفاده خواهد کرد. ایرانی هادر گذشته تلاش های برای سرنگون کردن حکومت بحرین انجام دادند. آن ها به آموزش، مسلح کردن و حمایت مالی از انقلابیون کشورهای حاشیه خلیج فارس که با ایدئولوژی های اصول گرایانه ایران ابراز هم دردی می کنند ادامه خواهند داد.

۳۵- اگر چه بسیاری از مسلمانان برخی از جنبه های انقلاب اسلامی را جذاب می دانند اما ایران با موانع بزرگی از قبیل تفرقه بین شیعیان، تفاوت های تاریخی بین شیعه و سنی و دشمنی کشورهای حاشیه خلیج فارس با ایرانی ها مواجه است. اکثر سنی های کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس یک مانع طبیعی برای گسترش انقلاب شیعی ایران محسوب می شوند. با این حال، ایرانی ها احتمالاً متقاعد شده اند که می توانند از شکایت ها علیه فساد و گسترش فرهنگ سکولار غرب در کشورهای حاشیه خلیج فارس بهره برداری کنند.

تأثیر اقدامات ایران بر کشورهای منطقه

۳۶- تلاش های ایران به شدت بر شیعیان کشورهای حاشیه خلیج فارس متمرکز شده است. آن ها تلاش اندکی برای برقراری ارتباط با نارضایان چپ گرا یا گروه های اصول گرای سنی از قبیل گروه برادری مسلمان انجام داده اند. در بحرین، اصول گرایان شیعی بر ضد گروه های چپ گرا اقدام کرده اند.

۳۷- در کوتاه مدت، جدی ترین تهدیدات برای امنیت داخلی در کشورهای حاشیه خلیج فارس احتمالاً شامل طغیان پراکنده شیعیان می شود که به خاطر پیروزی های نظامی ایران علیه عراق ایجاد می شود. این مسائل می توانند اقدامات تلافی جویانه ای را علیه نارضایان شیعه موجب شود و به نوبه خود تنش ها میان جوامع سنی و شیعه را شدیدتر نماید.

۳۸- کویت تنها کشور صلح طلبی است که ایران آن را مورد حمله قرار داده است و اهمیت این کشور به عنوان یک مسیر اصلی برای تأمین مواد

جنگی مورد نیاز عراق، کویت را به گزینه اصلی برای حملات ایران مبدل کرده است. از طرفی دیگر، توانایی ایران برای ایجاد آشوب در کویت در کوتاه مدت به نظر اندک می‌رسد.

۳۹- حمله ایران به عراق احتمالاً به انسجام شکننده شورای همکاری خلیج فارس که تحت سلطه عربستان است لطمه خواهند زد و احتمالاً اعتماد کشورهای عربی به آمریکا را تضعیف خواهد نمود. خرابکاری ایران در عراق در صورت موفقیت تأثیر مشابهی در طولانی مدت خواهد داشت.

عربستان سعودی و دیگر کشورهای حاشیه خلیج فارس

۴۰- کشورهای حاشیه خلیج فارس هر چه که از عهده‌شان برآید انجام می‌دهند تا رژیم عراق را حفظ نمایند. با این حال، رژیم عراق اکثر نیروهای عراقی را بدنام کرده است. اکثر کشورهای حاشیه خلیج فارس هنوز معتقدند که تنها عراق به عنوان مانع بین آن‌ها و گسترش نفوذ ایران در خلیج فارس قرار دارد.

۴۱- اگر ایران پیشرفتش را در مرز متوقف نماید و یا یک جنگ فرسایشی یا یک مذاکره طولانی مدت را برای تضعیف صدام در پیش گیرد، کشورهای حاشیه خلیج فارس به تأمین کمک‌های مالی و پشتیبانی برای ممانعت از بدتر شدن وضعیت عراق ادامه خواهند داد. آن‌ها همچنین اردن و احتمالاً مصر را تشویق خواهند کرد که به هر طریق ممکن به عراق کمک کنند. در عین حال، آن‌ها پیشنهادات جدیدی را برای ایران مطرح کرده‌اند تا غرامت خسارت‌های جنگ را به امید پذیرش توافق با عراق بپردازند.

۴۲- کشورهای حاشیه خلیج فارس نیروهای نظامی خود را وارد جنگ نمی‌کنند. آن‌ها می‌دانند که این اقدام هیچ‌گونه تأثیری بر نتیجه جنگ نخواهد داشت و تنها خطر اقدام تلافی‌جویانه ایران را افزایش خواهد داد. با این حال، اگر ایران به عراق حمله کند و یا کمک‌های خود را به شورشیان کرد یا شیعه عراقی از سر گیرد، عربستان و دیگران احتمالاً راهی در اتحادیه عرب یا سازمان ملل برای تقویت رژیم صدام خواهند یافت.

اردن

۴۳- در صورتی که شکست عراق به واقعیت تبدیل شود، اردن تلاش‌های خود را برای برانگیختن حمایت اعراب از عراق در صورت به واقعیت تبدیل شدن شکست عراق افزایش خواهد داد. پادشاه اردن به تشویق آمریکا برای کمک به خاتمه به جنگ ادامه می‌دهد.

مصر

۴۵- اگرچه قاهره همچنان نگران پیروزی نظامی ایران است، اما به خاطر عدم وجود حمایت نظامی یا حمایت مردمی از تقابل پرهزینه و طولانی مدت با تهران گریزان است. مصر به منظور محدود ساختن ایران به عراق اجازه خواهد داد تا داوطلبان بیشتری از نیروی کاری عظیم مصری حاضر در خاک عراق را به خدمت ارتش درآورد.

احتمال دارد تهران صبر خود را از دست دهد و اقدام به حمله زمینی وسیع نماید. تعدادی از ملاحظات از انجام چنین حمله‌ای ممانعت به عمل می‌آورد. تهران در ابتدا می‌داند که تا چه حد یک حمله خارجی می‌تواند حس ناسیونالیسم ایجاد نماید و از این مسئله در هراس است که این حمله باعث ایجاد مقاومت شدید عراق و افزایش حمایت‌های داخلی و بین‌المللی از صدام شود. این جنگ همچنین برای ایران هزینه‌هایی در برداشته است و این مسئله ممکن است که حکومت آیت‌الله خمینی را از پذیرش خطر حمله به عراق باز دارد.

۴۶- قاهره همچنین پیشنهاد اعزام مستشاران نظامی به کشورهای حاشیه خلیج فارس را مطرح کرده است و از آمریکا خواسته است که کمک‌های امنیتی به این کشورها را افزایش دهد. پیشرفت نظامی ایران در خاک عراق که برای کویت و عربستان سعودی خطرناک است ممکن است قاهره را مجبور سازد که خلبانانی را به این کشورها اعزام کند تا نیروی هوایی آن‌ها را تقویت نماید یا نیروی نظامی به این کشورها اعزام کند.

۴۷- مبارک همچنین احتمالاً دوباره از آمریکا خواهد خواست که به عراق به صورت محتاطانه کمک کند یا تقاضا خواهد کرد که واشنگتن ابزار افزایش کمک نظامی به عراق در اختیار مصر قرار دهد. بعید است که مصر تعداد زیادی از نیروهای نظامی خود را وارد میدان جنگ کند. توانایی لازم برای اعزام سریع نیروها به عراق را نیز در اختیار ندارد.

سوریه

۴۸- اسد تلاش خواهد کرد که از ترس رو به افزایش در بین کشورهای خلیج فارس از ائتلاف تاکتیکی ایران-سوریه برای مقاصد خود استفاده کند. ترس از خرابکاری دمشق، تلاش‌های عربستان را برای کسب حمایت از شورای همکاری خلیج فارس برای اقدام علیه سوریه به خاطر همکاری با ایران، نقش بر آب کرده است. در حقیقت، عربستان اخیراً عراق را وادار کرده است که به دمشق کمک مالی کند.

۴۹- اگر چه سوریه با اشغال عراق مخالف است اما اسد احتمالاً به حمایت خود از ایران ادامه خواهد داد و در صورت انجام چنین اقدامی خود را

از ایران جدا خواهد کرد. اسد از تشکیل یک رژیم اصول‌گرا در بغداد که احتمال حمایت از اصول‌گرایان سنی سوری مخالف رژیم سکولار را افزایش می‌دهد هراس دارد.

لیبی

۵۰- قذافی رهبر لیبی در صورت تداوم فشارهای نظامی و اقتصادی بر عراق از سوی ایران، به حمایت سیاسی و نظامی محدود خود از تهران ادامه خواهد داد. حمله ایران به عراق خصوصاً با استفاده از ناراضیان عراقی بعید است که باعث ناراحتی لیبی شود. در عین حال قذافی به منظور کمک به اعتبار بین‌المللی خود احتمالاً علاقمند به ایفاء نقش میانجی در مذاکرات صلح نیست.

اسرائیل

۵۱- تعداد کشورهای عربی که علیه اسرائیل متحد هستند تا زمانی که تنش‌ها حول خلیج فارس زیاد است کاهش خواهد یافت.

جنبش عدم تعهد (NAM)

۵۲- اکثر اعضای جنبش عدم تعهد در نشست برنامه‌ریزی شده خود در چند ماه آتی در بغداد حمله ایران به عراق را مایه نگرانی خوانده‌اند.

محافظه‌کاران گروه‌نم (NAM) خصوصاً هند، الجزایر و یوگسلاوی می‌خواهند که جنگ هر چه سریعتر خاتمه یابد تا از ایجاد خسارات بیشتر به سازمان آسیب دیده آن‌ها ممانعت به عمل آید. این حمله، گروه‌نم را بر آن خواهد داشت که یک تلاش جمعی دیگر برای میانجیگری انجام دهد به این امید که حل و فصل سیاسی بحران را در پی داشته باشد اما چنین اقداماتی

چندان موثر واقع نخواهد شد.

۵۳- با این حال، تندرویان گروه‌نم به رهبری کوبا که در حال حاضر رهبری این گروه را بر عهده دارد و کره شمالی و ویتنام از چنین حمله‌ای برای به تأخیر انداختن نشست استفاده خواهند کرد و این مسئله به هاوانا اجازه خواهد داد که برای مدت بیشتری ریاست کند. اگر چه محافظه‌کاران برای انجام این نشست در زمان مقرر بی‌قرار هستند اما احتمالاً در صورت کشیده شدن جنگ به داخل خاک عراق این نشست به تأخیر خواهد افتاد.

۵۴- تندرویان عموماً خوشحالند که تهران در جنگ پیروز شود. اکثر محافظه‌کاران یعنی اکثر گروه‌نم طرفدار عراق هستند. اگر ایران به جای حمله به عراق، اقدام به براندازی حکومت عراق کند، محافظه‌کاران کاری بیش از بیان مخالفت نمی‌توانند انجام دهند.

تأثیر بر بازار جهانی نفت

۵۵- این جنگ تأثیر اندکی بر اپک و بازار جهانی نفت داشته است. آتش‌بس، حمله ایران به عراق یا حمله به تأسیسات نفت می‌تواند تأثیرات مختلفی بر بازار نفت و در دسترس بودن منابع داشته باشد.

۵۶- صنعت نفت عراق می‌تواند از آتش‌بس سود برد.

اگر دمشق به عراق اجازه دهد که صادرات نفت از طریق خط لوله سوریه - عراق از سر گرفته شود، بغداد فوراً صادرات را از میزان کنونی در حدود ۶۵۰.۰۰۰ بشکه در هر روز، به ۱/۵ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد داد. این میزان بالاتر از سهمیه بغداد در اوپک یعنی ۱/۲ میلیون بشکه در روز می‌باشد.

با این حال، بغداد مانند زمان قبل از جنگ احتمالاً به خط لوله سوریه به خاطر آسیب پذیریش اکتفاء نخواهد کرد و ترجیح خواهد داد که اکثر نفت خود را از طریق پایانه‌های نفتی در خلیج فارس صادر نماید. عراق احتمالاً صادرات نفت خام را از خلیج فارس ظرف چهار تا شش ماه از سر خواهد گرفت زیرا اکثر تجهیزات لازم برای تعمیر پایانه‌های نزدیک ساحل عراق در مواقع بحران از قبل انبار شده‌اند. ظرف دو تا شش ماه آینده، کل صادرات نفت عراق احتمالاً به میزان قبل از جنگ یعنی بیش از دو میلیون بشکه در روز خواهد رسید که اکثر آن از پایانه‌های خلیج فارس صادر خواهد شد.

۵۷- با این حال، تلاش عراق برای افزایش صادرات به ۲ میلیون بشکه در روز، قیمت رادر بازار جهانی نفت کاهش خواهد داد. حفظ قیمت پایه ۳۴ دلار اوپک نیازمند تداوم یک طرح کارآمد در خصوص تولید اوپک است. در این وضعیت عربستان سعودی احتمالاً عراق را تحت فشار قرار خواهد داد تا همچنان مطابق با سهمیه خود در اوپک، نفت تولید نماید.

۵۸- آتش‌بس تنها تأثیر اندکی بر توانایی تهران برای تولید و صادرات نفت خام خواهد داشت. جنگ هیچ‌گونه محدودیت چشم‌گیری برای صادرات نفت ایران ایجاد نکرده است. با این حال، خطر برای نفت‌کش‌های

دولت آیت‌الله خمینی می‌تواند یکی

یا مجموعه‌ای از اقدامات نظامی یا

شبه نظامی ذیل را انجام دهد:

- افزایش ناراضی‌ها در بین شیعیان و

کردهای عراق و حمایت از شورش

نیروهای تبعیدی عراقی؛

- انجام حملات هوایی و توپخانه‌ای در

سراسر مرز و انجام حملات محدود

توسط نیروی منظم ایرانی؛

- انجام حمله نظامی وسیع به عراق

برای ایجاد یک شورش عمومی یا

فلج ساختن ارتش عراق؛

عدم قابلیت فرماندهان ارشد عراق این احتمال را به وجود آورده است که عراق نقاط برتری خود به لحاظ تبلیغات و موقعیت دفاعی را از دست بدهد و یک شکست بزرگ را تجربه کند. اگر ارتش عراق به شدت فلج شود یا بصره اشغال گردد، رژیم بعثی به شدت آسیب می بیند و شانس صدام برای بقاء بسیار اندک می شود.

حمل نفت در پایانه جزیره خارک، قیمت نفت ایران را بهبود خواهد بخشید و صادرات نفت را برای تهران تسهیل خواهد نمود.

۵۹- پیشرفت ایران به سمت قسمت جنوبی عراق تأثیر چندانی بر صادرات نفت خام عراق نخواهد داشت. تمام تولید و پالایش نفت خام عراق در شمال این کشور انجام می گیرد و صادرات تنها منحصراً به خط لوله ترکیه - عراق است. با این حال، اقدام نظامی در جنوب، حوضه های نفتی عراق را که بیش از نیمی از ظرفیت تولید این کشور را شامل می شود، به خطر خواهد انداخت و بزرگترین پالایشگاه این کشور را تهدید خواهد نمود:

- تمام حوضه های اصلی عراق واقع در جنوب این کشور با حداکثر ظرفیت یعنی دو میلیون بشکه در روز در ۷۵ کیلومتری مرز قرار دارند.
- پالایشگاه بصره که مسئول ۴۵ درصد ظرفیت پالایش نفت عراق است در قسمت غربی شط العرب و ۲۰ کیلومتری مرز قرار دارد. این پالایشگاه در حال حاضر کار نمی کند.

۶۰- تا زمانی که ایران این منطقه را در تصرف خود دارد، بغداد نمی تواند نفت خام را در حوضه های جنوبی تولید یا صادر نماید.

به علاوه تهران، دستور انهدام یا جابجایی تجهیزات نفتی را از سرزمین های تحت تصرف خود - به خاطر احتمال اقدام تلافی جویانه مشابه بغداد - صادر خواهد کرد. این اقدام توانایی بغداد را برای احیاء صنعت نفت خود به شرایط قبل از جنگ کاهش خواهد داد. بعید است که بازار، واکنش شدیدی نشان دهد، مگر این که شواهدی دال بر گسترش جنگ عراق و ایران وجود داشته باشد.

۶۱- عراق از توانایی لازم برای حمله به اهداف اقتصادی ایران برخوردار است. عراقی ها حملات هوایی را علیه تأسیسات اصلی نفت در جزیره خارک انجام داده اند اما این حملات بی نتیجه بوده اند. هرچه بیشتر جنگ به ضرر عراق پیش رود، عراقی ها احتمالاً حملات هوایی خود را علیه تأسیسات نفتی ایران شدت خواهند بخشید. با این حال، حتی حملات همزمان توسط

هر دو کشور علیه تأسیسات نفتی یکدیگر تأثیر محدودی بر سطح کنونی صادرات نفتی این کشورها خواهد داشت.

۶۳- حمله نظامی وسیع ایران علیه یکی یا بیش از یکی از کشورهای حاشیه خلیج فارس به نظر بعید می رسد. با این حال، رهبران از کشورهای حاشیه خلیج فارس به شدت در خصوص مقاصد نظامی ایرانیان به سبب پیروزی اخیر ایران بر عراق نگران هستند.

نظرات و گزینه های مسکو

۶۶- تاکنون جنگ ایران و عراق هم تأثیر مثبت و هم منفی بر موقعیت شوروی در منطقه داشته است. از دیدگاه مسکو تأثیرات مثبت شامل موارد ذیل می شوند:

- ایجاد احتمال آشوب بیشتر و جایگزینی نهایی برخی از رژیم های محافظه کار توسط رژیم های اصول گرای ضد غرب در منطقه که ثبات آنها برای غرب بیشتر از شوروی اهمیت دارد.

- کمک به افزایش روابط شوروی و ایران که در آینده به سبب استفاده روزافزون ایران از سلاح های ساخت شوروی افزایش خواهد یافت.

- تضعیف چشم گیر جایگاه صدام حسین

- تأثیرات منفی این جنگ برای مسکو عبارتند از:

- اعتراض کمتر کشورهای محافظه کار به حضور نظامی امریکا در منطقه، اکثر این کشورها ایران و شوروی را تهدید برای خود می دانند.

- تضعیف بیشتر اتحاد اعراب در برابر اسرائیل.

- افزایش ناخشنودی در ایران و عراق بدین خاطر که تأمین سلاح هر دو طرف توسط مسکو نه تنها هیچ یک را قانع نکرده بلکه هر دو طرف را نیز عصبانی کرده است.

۶۷- به رغم دشمنی ها، شوروی همچنان تلاش برای حفظ تأثیر را هم در بغداد و هم در تهران ادامه خواهد داد. از بهار سال ۱۹۸۱ که شوروی تحویل سلاح را آغاز کرد، این کشور نیازهای نظامی عراق را تأمین کرده است. روابط سیاسی هم تا حدی نتیجه عکس داده است، از ماه مارس، بغداد میزبان مقامات اروپای شرقی و مقامات بلند پایه نظامی شوروی بوده است. این تعاملات مثبت نظامی و سیاسی شوروی با عراق نشان دهنده علاقه مسکو به حفظ روابط با عراق می باشد. به رغم ناخشنودی شوروی از شکاف ایجاد شده بین صدام و اعراب محافظه کار از غرب، عراق از نظر مسکو همچنان به عنوان یک هم پیمان و یک مخالف سنتی با سیاست های امریکا در خاور میانه محسوب می شود.

۶۸- با این حال، شوروی مشخصاً ایران را به عنوان یک فرصت ژئواستراتژیک بزرگ تر محسوب می کند و مشتاق است که روابط را بهبود بخشد.

۶۹- تجارت دوجانبه با ایران در سال ۱۹۸۱ به ۱/۱ میلیارد دلار افزایش

یافت که این میزان از میانگین قبل از انقلاب بیشتر و تقریباً دو برابر سال ۱۹۸۰ بود. در حال حاضر حداقل ۲۰۰۰ مستشار شوروی در ایران مشغول انجام چندین پروژه فنی و اقتصادی و برنامه‌های نظامی هستند. این میزان با تعداد مستشاران زمان شاه برابر است. به نظر می‌رسد که هر دو طرف به گسترش پروژه‌های مشترک صنعتی در ایران علاقه‌مند هستند.

۷۱- به رغم این هم‌گرایی علایق در زمینه اقتصادی و افزایش اندک تماس‌های سیاسی در ماه‌های اخیر، تفاوت‌های شدیدی بر سر مسائل خاص از قبیل ارسال سلاح از جانب شوروی به عراق و حضور نظامی شوروی در افغانستان وجود دارد و این عوامل به همراه شک رهبران ایران نسبت به شوروی، احتمالاً مانع بهبود چشم‌گیر روابط بین دو کشور در کوتاه مدت می‌شود.

واکنش احتمالی شوروی در صورت حمله به ایران

۷۲- بعید است که شوروی گام‌های اساسی برای ممانعت از حمله ایران به عراق بردارد. مسکو ادعا می‌کند که بارها مخالفت خود را به ایران در خصوص حمله به عراق ابراز داشته است. مسکو به دنبال راهی است که از طریق اشاره به معاهده دوستی شوروی - عراق یا با تلاش برای استخدام سوری‌هایی که در بلوکه کردن تأسیس یک رژیم اصول‌گرا در بغداد مؤثر هستند، ایران را از این اقدام بازدارد. اما شوروی احتمالاً علاقه چندانی به کاهش سرعت پیشرفت ایران از طریق تأخیر در تحویل تجهیزات جنگی اضافی ندارد.

۷۳- شوروی همچنین پیشنهاد مذاکره را مطرح کرده است و به دنبال راهی برای ترتیب دادن مذاکره از طریق کشورهای جهان سوم است. اگرچه این اقدامات تلاش‌های انجام شده توسط دیگر گروه‌ها برای انجام مذاکره را بلوکه نمی‌کند اما شوروی سعی می‌کند که از تلاش آمریکا برای بهبود جایگاه خود در این منطقه از طریق میانجی‌گری ممانعت به عمل آورد.

۷۴- اگر ایران به حمله خود ادامه دهد، شوروی امیدوار است که سرانجام به منافع خود دست یابد. مسکو معتقد است که این حمله سرانجام به خاطر همان مشکلاتی که منجر به شکست حمله عراق به ایران شد با شکست مواجه می‌شود. پیروزی اولیه با مقاومت شدید نیروهای عراقی که در خاک خود می‌جنگند مواجه خواهد شد و ایرانی‌ها مشکلاتی در انجام این حمله و حفظ روحیه نیروهای خود که در خاک بیگانه می‌جنگند خواهند داشت. به علاوه این حمله می‌تواند باعث سرنگونی صدام و به حکومت رسیدن رهبران جدیدی شود که به سمت شوروی گرایش خواهند داشت.

۷۵- با این حال، اگر این اقدام ایران با پیروزی همراه گردد و به تأسیس یک رژیم شیعی اصول‌گرا در بغداد بیانجامد، احتمالاً شوروی به این اعتقاد خواهد رسید که پیروزی ایران حکومت مذهبی در تهران را تقویت خواهد کرد و حتی ایران را نسبت به حمله به شوروی کمتر آسیب‌پذیر خواهد کرد.

اعتماد به نفس بیشتر تهران ناشی از شکست عراق هم می‌تواند نظام آیت‌الله خمینی را تشویق نماید که قدرت خود را از طریق سرکوب حزب توده ایران و احتمالاً افزایش حمایت از مبارزان افغان نشان دهد. با گذشت زمان شوروی احتمالاً در تلاش برای حفظ تأثیرگذاری خود بر بغداد از روابط تسلیحاتی خود با این کشور استفاده خواهد کرد و امیدوار خواهد بود که یک رژیم دوستانه‌تری بر سر کار آید.

پیامدها برای آمریکا

۷۶- با حمله ایران به عراق منافع آمریکا به طور کلی به شکل معکوسی تحت تأثیر قرار خواهد گرفت.

- پیروزی تهران در جنگ ثبات کشورهای حاشیه خلیج فارس را به خطر خواهد انداخت.

- آمریکا همچنان توسط کشورهای محافظه‌کار عرب به خاطر محدود نکردن ایران مورد سرزنش قرار خواهد گرفت.

- این جنگ به آسانی می‌تواند شدت یابد، اگر کشورهای محافظه‌کار به منظور پشتیبانی از عراق مداخله کنند.

۷۷- آمریکا منفعی دارد که با آتش بس تأمین می‌شود:

- آتش بس فرصت‌هایی را برای غرب ایجاد خواهد کرد تا بر ایران تأثیر گذارد.

- خطر به قدرت رسیدن یک رژیم اصول‌گرای اسلامی یا چپ‌گرای تندرو در بغداد در آینده نزدیک کاهش خواهد یافت.

- عراق به بازسازی اقتصادی‌اش خواهد پرداخت.

۷۸- از طرف دیگر، درگیری مرزی طولانی مدت و در مقیاس کوچک حتی به همراه تلاش‌های ایران برای خرابکاری می‌تواند برخی منافع آمریکا را به پیش ببرد به این شرط که این درگیری محدود باقی بماند و شدت

دشمنی ایران با آمریکا به صورت مستقیم

منافع آمریکا در خلیج فارس را به خطر

می‌اندازد چرا که در صورت شکست صدام،

حکومت آیت‌الله خمینی به عنوان یک قدرت

برتر معرفی می‌گردد. این مسئله نظام را وادار

می‌کند که به دنبال راهی برای رسیدن به

قدرت منطقه‌ای باشد. به نظر رهبران مذهبی،

انقلاب ایران تنها برای سرنگونی شاه نبوده

است بلکه برای کمک به تمامی محرومان

جهان صورت پذیرفته است.

نیاید.

۸۲- به خاطر دشمنی ایران با امریکا موضع سیاست خارجی تهران به

طور کلی مشابه مواضع اعضای تندرو جنبش عدم تعهد است. ایران در خاورمیانه به دنبال راهی برای برقراری ارتباط با کشورهای لیبی، الجزایر، سوریه، یمن جنوبی و سازمان آزادی بخش فلسطین است. گسترش روابط اقتصادی تهران با دیگر مناطق جهان سوم بر کشورهای نزدیکی از قبیل پاکستان، ترکیه و هند متمرکز شده است که همگی اساساً مسلمان هستند.

۸۳- تعدادی از عوامل به ارزیابی

تأثیرگذاری ایران کمک خواهد کرد.

همان طور که قبلاً اشاره شد، علاقه

شدیدی بین ایران و کشورهای به

اصطلاح مطرود و همچنین شوروی

وجود دارد که می تواند خطرات این

محور تندرو را که کشورهای عرب

محافظه کار از آن واهمه دارند، اصلاح

کند. تلاش ایران برای صادر نمودن

اصول گرای اسلامی خود با زور

می تواند باعث تهییج حس ملی گرای

اعراب شود. اگر چه ظهور یک رهبر با

جذبه پیرو اسلام می تواند منجر به

ایجاد یک روند فریبنده در منطقه

شود.

اما آیت الله خمینی به رغم

جاذبه اش در بسیاری از کشورها به

عنوان شخصی که بیش از حد شیعه،

ایرانی و واپس گرا است محسوب

می شود که نمی تواند یک انقلاب

منطقه ای علیه دولت های سنی و نفوذ

غرب تدارک ببیند.

۸۴ - به علاوه، اگر کشورهای

منطقه ای و غرب در اقدامات امنیتی و در واکنش خود به پیروزی های ایران

در جنگ با عراق همچنان هماهنگ نباشند، رهبران مذهبی ایران دیگر

چیزی به عنوان تهدید خارجی نخواهند داشت. در این زمان فشارهای

اقتصادی و سیاسی در ایران می تواند مثل دوره "ترمیدور" افزایش یابد که

این مسئله می تواند به امریکا کمک کند که گزینه های جذاب تری برای

تحت تأثیر قرار دادن سیاست ایران بیابد با این حال، این یک امید در طولانی

مدت است و در حال حاضر منافع ایران در خلیج فارس همچنان مورد حمله

قرار خواهد گرفت.

- کمک مصر به عراق منافی برای دنیای عرب در پی دارد. با این حال،

آتش بس نیاز به مصر را به عنوان حامی کشورهای عربی محافظه کار و مخالف تهدید ایران کاهش خواهد داد.

طبق یک نظر جایگزین، هیچ گونه تضمینی وجود ندارد که یک

درگیری طولانی مدت بین ایران و عراق شدت نیابد. موافقان این نظر

معتقدند که چنین درگیری می تواند

عامل بی ثباتی در منطقه خلیج فارس

باشد و درگیری مستمر می تواند باعث

افزایش فرصت ها برای شوروی برای

تحت تأثیر قرار دادن عراق و ایران

شود.

۷۹ - یک مشکل عمده برای

امریکا در واکنش به وضعیت فعلی در

جنگ ایران و عراق، یافتن راهی برای

خنثی کردن تلاش های ایران برای

صادر نمودن انقلاب خود و ممانعت از

به دامن شوروی افتادن تهران است.

۸۰ - اما امریکا به طور کلی با

معضل تعامل با ایران مواجه است.

- از یک طرف، غرب علاقه مند

به جریان آزاد نفت و ممانعت از

گسترش نفوذ شوروی در ایران است.

این علائق نیازمند گسترش روابط

اقتصادی و سیاسی با ایران است.

- از طرفی دیگر، تا زمانی که

کشورهای حاشیه خلیج فارس غرب

را طرفدار ایران می بینند، احساس

انزوای ناامنی در آن ها افزایش خواهد

یافت. این کشورها احتمالاً برای کمک امنیتی به سمت غرب سوق خواهند

یافت اما کمک غرب به این کشورها از نظر ایران، یک اقدام خصمانه و علیه

منافع ایران است.

۸۱ - غرب و مخصوصاً امریکا اهرم اندکی برای تحت تأثیر قرار دادن

وقایع در ایران و برای پیشبرد منافع منطقه ای غرب در تهران در اختیار دارند.

در حقیقت، رژیم مذهبی به از سرگیری روابط عادی با امریکا در آینده نزدیک

تمایلی ندارد. اگر چه ایران مایل به برقراری ارتباط با برخی کشورهای غربی

است اما همچنان به مخالفت با غرب و خصوصاً امریکا ادامه خواهد داد.

جدول ۱- وضعیت ایران و عراق برای مذاکره در جنگ

موضوعات	عراق	ایران
وضعیت اساسی برای مذاکره	خواهان انجام مذاکره به صورت خصوصی. ابراز کرده است که تمام موارد قابل مذاکره کردن هستند.	اظهارات اخیر توسط مقامات حکومتی تندرو. اهداف ایران عبارتند از: عقب نشینی، شناسایی عراق به عنوان مهاجم، پرداخت غرامت و کنار گذاشتن صدام حسین.
شط العرب	مسئله اصلی برای عراق. عراق بر پذیرش حاکمیت عراقی و استفاده مشترک تأکید دارد. پیشنهاد رفع ابهامات بر اساس توافق ۱۹۳۸ را کرده است به شرط پذیرش حاکمیت عراق و کنترل آب های اطراف خرمشهر و آبادان توسط ایران. ممکن است قرارداد ۱۹۷۵ الجزیره به عنوان پایه و اساس مذاکره به کار برده شود.	ایران نمی تواند حاکمیت عراق را بپذیرد و به قرارداد ۱۹۷۵ الجزیره اشاره می کند که حاکمیت قسمت شرقی آب را به ایران داده است. الجزیره نیز از این دیدگاه حمایت می کند.
عقب نشینی نیروها	با عقب نشینی کامل و سریع نیروها موافقت می کند به شرط آتش بس و تعهد ایرانی ها برای انجام مذاکره	عقب نشینی بی قید و شرط بدون هیچ گونه تعهدی برای انجام مذاکره
سرزنش	موافق تشکیل کمیسیون صلح در سازمان کنفرانس اسلامی برای مشخص نمودن مجرم	تأکید بر محکوم کردن عراق به خاطر آغاز جنگ
غرامت	بر انجام مذاکره برای تعیین متجاوز تأکید دارد.	خواستار پرداخت غرامت از جانب عراق است. مبلغ پرداخت باید قبل از آتش بس مشخص شود. میزان قابل مذاکره است و بر اساس تصمیم کمیسیون صلح و فقط برای خرابی های واقعی است.
پناهندگان	عراق به این موضوع نپرداخته است.	یران بر بازگشت پناهندگان عراقی که از زمان انقلاب ایران اخراج شده اند تأکید دارد.
جلسه مذاکره	از وساطت هر گروهی استقبال می کند.	پس از خروج عراق از خاک ایران ممکن است پذیرای وساطت الجزایر یا کشورهای اسلامی باشد اما در حال حاضر مذاکره نمی کند.